

ПОСМІТНА Вікторія Віталіївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри філології та
військового перекладу, Київський
інститут Національної гвардії
України
(*м. Київ, Україна*)

ВИЯВЛЕННЯ МАНІПУЛЯТИВНОЇ МЕДІАПРОПАГАНДИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ

Маніпулятивна пропаганда в медіа становить значну небезпеку в умовах сучасної інформаційної агресії. На тлі агресії воєнної роль пропаганди зростає настільки, що людина під її впливом втрачає здатність аналізувати інформацію і сприймає всі факти тільки під кутом зору, сформованим пропагандою.

Мова відіграє велику роль у застосуванні пропагандистських методів. Саме мовні засоби та їх уміле використання пропагандистами спричиняють вплив на масову свідомість. Застосування ж у пропаганді маніпулятивних засобів значно підсилює вплив на розвиток індивідуальних поглядів і суспільних ідей. Так само й виявлення маніпулятивної пропаганди можливе завдяки аналізу мовних засобів.

Виявлення маніпулятивної медіапропаганди, аналізування її засобів – одне з актуальних завдань сучасної лінгвістики. Актуальність дослідження зумовлена загрозою здійснення деструктивного маніпулятивного впливу ворожих медіа в умовах сучасної війни, коли запит суспільства на інформацію з різних джерел є надзвичайно високим.

Мета дослідження – з'ясувати складники аналізу медіаповідомлення з метою виявлення маніпулятивної пропаганди в умовах інформаційної агресії.

Проаналізувавши тлумачення пропаганди в лінгвістичних, політологічних, соціологічних джерелах [1; 2; 4; 5; 8; 9], розуміємо її як ідеологічний вплив на широкі маси або певні групи людей, що здійснюється систематично та може мати маніпулятивний характер.

Погоджуємося з дослідниками в тому, що, на відміну від об'єктивного подавання інформації, пропаганда подає її вибірково, щоб спонукати до певних узагальнень, або використовує емоційно заряджені повідомлення, щоб спровокувати скоріше емоційну, ніж раціональну реакцію на наведену інформацію [3; 4; 9 та ін.]. Ураховуємо відзначену науковцями можливість використання пропаганди як форми політичного протистояння, часто з метою просування таємних політичних планів, а також можливість прихованого, тобто маніпулятивного характеру пропаганди [4; 9].

Ураховуючи зміст різних дефініцій маніпулятивного впливу, тлумачимо його як прихований вид мовно-психологічного впливу, спрямований на збудження в реципієнта намірів, що відповідають комунікативним інтенціям суб'єкта впливу. За основний критерій виділення маніпулятивного впливу приймаємо його

прихований характер, неусвідомлюваність адресатом. Погоджуємось із дослідниками в тому, що саме прихований характер визначає такі особливості маніпулювання, як усвідомлюваність суб'єктом і здійснення поза волею реципієнта [7, с. 51, 151].

Маніпулювання становить найбільшу небезпеку в аспекті інформаційної агресії. Застосування маніпулювання в медіа робить небезпечним будь-який вплив, оскільки його наслідки можуть бути непередбачуваними. Прихований характер маніпулювання може виражатись як у приховуванні істинних намірів, так і в приховуванні інформації (повному або частковому замовчуванні, викривленні, вибірковості, підтасовуванні фактів). При цьому маніпулятивний вплив в умовах інформаційної війни є переважно деструктивним. Якщо від читача, глядача щось приховується, значить це є шкідливим для нього і за відкритого впливу він це усвідомить, тому цю шкідливість і намагаються приховати.

З'ясуємо основні складники аналізу медіаповідомлення з метою виявлення маніпулятивної пропаганди.

1. Визначення адресата повідомлення.

2. Виявлення прогнозованого впливу на свідомість реципієнта (наприклад, сформувати стійке уявлення про Україну як про агресора, який становить загрозу і прагне захопити чужі території).

3. З'ясування прогнозованого результату впливу для суб'єкта (наприклад, виправдання воєнної агресії проти України).

4. Виявлення маніпулювання: приховування мети впливу на реципієнта, приховування самого факту впливу, маніпулювання інформацією (приховування, варіювання інформації, наприклад, замовчування чи перекручування фактів).

5. Визначення дискурсивних засобів маніпулятивного впливу. Типовий приклад – структурування тексту за принципом фейкового повідомлення: спочатку через емоційний вплив (інформація, що викликає сильні емоції – обурення, здивування, страх) знижується критичність мислення; потім обґрунтовується або навіюється загроза; насамкінець завуальовано подається «вихід», що і є метою пропагандистського впливу, причому метою прихованою, маніпулятивною.

6. Виявлення мовних засобів маніпулятивного впливу. Як основні мовні засоби маніпулятивного пропагандистського впливу сьогодні можемо відзначити вживання слів із яскраво вираженим негативним емоційним забарвленням, навішування ярликів, будову речень (передусім порядок слів у реченнях, повторюваність структури). Наприклад, у реченнях із прямою мовою з метою досягнення хибного узагальнення (передусім у заголовках) спочатку йде пряма мова (як правило, цитата скандального змісту), а потім уже слова автора, на які читач після емоційного ефекту цитати вже мало звертає увагу [6].

7. З'ясування використовуваних методів маніпулятивної пропаганди. Можемо стверджувати, що найбільш поширені сьогодні: метод багаторазового повторення, метод абсолютної очевидності, метод «великої брехні», метод «гнилого оселедця», метод поляризації, метод гіперболізації ставок, метод демонізації та дегуманізації опонента.

Отже, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що сучасне розуміння пропаганди передбачає її здатність мати маніпулятивний (прихований) характер. Маніпулятивний медіавплив в умовах інформаційної війни є переважно деструктивним, а тому дуже небезпечним.

Сьогодні важливо вміти виявляти маніпулятивну пропаганду, послідовно аналізуючи медіاپовідомлення на рівні цілей, дискурсивних і мовних засобів. Слід пам'ятати, що ворожі медіа ведуть масштабну інформаційну кампанію дискредитації України, використовуючи широкий арсенал пропагандистських методів. Перспектива аналізу проблеми – визначення актуальних засобів нейтралізації деструктивного маніпулятивного впливу медіа.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.
2. Гапій В.Е. Пропаганда як інструмент впливу на підсвідомість людини в сучасній Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 1. С. 636–641. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1(2)_20).
3. Гриджук В. Основні методи російської пропаганди. URL: <http://kozakorium.com/osnovni-metody-rosiyskoji-propahandy/>.
4. Ожеван М.А., Шевченко О.В. Війна інформаційна. Українська дипломатична енциклопедія. Київ : Знання України. 2004. 760 с.
5. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків : Право, 2015. 816 с.
6. Посмітна В.В. Особливості антиукраїнської маніпулятивної пропаганди в сучасних умовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія* : зб. наук. праць. Одеса : МГУ, 2023. № 59, том 3. С. 35–39.
7. Різун В.В. Теорія масової комунікації : підруч. для студ. галузі 0303 «журналістика та інформація». Київ : ВЦ «Просвіта», 2008. 260 с.
8. Соціологія : короткий енциклопедичний словник / За ред. В.І. Воловича; Соціологічна асоціація України. URL: <https://sociology.knu.ua>uk>library>.
9. Шведа Ю.Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник. Львів : Астролябія, 2005. 488 с.